

Saul in Endor; zijn dood

Periodethema: David
1 Samuël 28 en 31

a. Saul in Endor (1 Sam. 28)

UITLEG VAN DE TEKST

De eerste twee verzen van 1 Samuël 28 gaan over David. Hij is gevlucht voor koning Saul naar het land van de Filistijnen en schuilt bij Achis, de koning van Gath. Ongeveer een jaar en vier maanden (1 Sam. 27: 7) na Davids komst bij Achis trekken de Filistijnen hun troepen samen om tegen de Israëlieten te strijden. Achis is er vast van overtuigd dat David met zijn mannen mee zal strijden. David antwoordt in vers 2 dat Achis weet wat zijn knecht doen zal. Achis benoemt hem tot zijn lijfwacht voor het leven. In hoofdstuk 29 zal David kleur bekennen en het Filistijnse land verlaten. Hij blijft zijn volksgenoten trouw.

Vers 3 begint met een terugblik op twee gebeurtenissen die belangrijk zijn voor het begrijpen van het vervolg van deze geschiedenis. In de eerste plaats wordt vermeld dat Samuël gestorven is. Alle Israëlieten hebben rouw over hem bedreven en hem begraven in zijn stad Rama. In de tweede plaats staat er dat Saul alle waarzeggers en duivelskunstenaars uit het land heeft weggedaan. Door naar waarzeggers en duivelskunstenaars toe te gaan, erkent men andere machten dan God alleen en treedt men in contact met deze machten.

In vers 4 lezen we dat de Filistijnen optrekken naar Sunem en zich daar legeren. Koning Saul laat ook zijn leger bijeen roepen en zij slaan op (de berg?) Gilboa hun kamp op. De strijd gaat zich dus afspelen in het noorden van Israël. Als Saul het leger van de Filistijnen ziet, wordt hij erg bang. In zijn angst raadpleegt hij de Heere, maar de Heere antwoordt niet via de middelen waardoor Hij gewoonlijk spreekt, zoals dromen, de Urim of de profeten.

Op geen enkele wijze krijgt de koning antwoord van de Heere. Bij Samuël kan hij niet meer te rade gaan. Saul wil in deze moeilijke militaire situatie toch weten wat hij moet doen en besluit dan zijn toevlucht te nemen tot een vrouw met een waarzeggende geest, die de toekomst voorspellen kan. Letterlijk gaat het over een 'bezitster van een dodengeest'. In de Mesopotamische wereld was het gebruikelijk om een overledene te raadplegen om de toekomst te weten te komen. Dit gebeurde voornamelijk door vrouwen. Dit had God uitdrukkelijk verboden (Deut. 18: 9-14). Saul zelf had de waarzeggers en de duivelskunstenaar uit het land heeft verwijderd (vers 3). Toch keert de koning zich van de Heere af en gaat in nood van deze verboden praktijken gebruik maken. Zijn knechten weten nog wel een vrouw met een waarzeggende geest te vinden en wel in Endor, niet ver van de plaats waar Saul op dat moment is. In vers 8 lezen we dat koning Saul inderdaad deze vrouw gaat bezoeken. Om voor niemand herkenbaar te zijn, vermomt hij zich door andere kleren aan te trekken. Met twee mannen gaat hij op weg naar Endor. 's Nachts komen ze bij de vrouw aan. Saul vraagt of zij voor hem de toekomst wil voorspellen door de geest van een dode en wel van degene die hij zal noemen. De waarzegster reageert door te zeggen dat ze weet wat Saul gedaan heeft met de waarzegsters en de duivelskunstenaars (zie vers 3). Hij heeft ze uit dit land uitgeroeid. Ze vraagt waarom deze mannen haar nu willen vangen en doden. Ze vermoedt dat zij spionnen van Saul zijn en haar in een hinderlaag willen lokken. Koning Saul merkt haar argwanende houding op. Saul reageert door een eed te zweren.

Waarin hij bij de Naam van de Heere uitspreekt dat de vrouw in deze zaak niet zal gestraft worden. De vrouw vertrouwt hem na deze eed en besluit in te gaan op zijn verzoek. Ze vraagt wie ze (uit het dodenrijk) moet laten opkomen. Saul vraagt haar Samuël op te laten komen. Vaak gebeurde het oproepen van geesten van overledenen bij hun graf, maar dat is nu niet mogelijk. Samuël is in Rama begraven. Of en hoe de vrouw haar occulte praktijk uitvoert, wordt niet vermeld. Vers 12 vermeldt dat wanneer de vrouw Samuël ziet, ze met luide stem roept. De vraag die hierbij opkomt, is of we hier werkelijk te maken hebben met Samuël of dat dit een geest is, waarvan de omstanders menen dat het Samuël is. In het eerste geval gebeurt er iets dat de vrouw totaal niet verwacht heeft en anders is dan ze voorheen heeft meegemaakt. Vandaar dan die luide kreet. Maar of het nu Samuël zelf is of een demonische geest, in ieder geval krijgt ze door dat koning Saul bij haar in huis is en daar schrikt ze van. Ze vraagt Saul waarom hij haar heeft bedrogen. De koning stelt haar gerust. Ze hoeft niet bang te zijn. Hij is benieuwd wat ze ziet. De waarzegster vertelt dat ze goden uit de aarde ziet opkomen. Het gebruikte meervoud voor goden ('elohim') is het gewone woord voor 'God', '(af)god' of 'geest'. Als Saul dan vraagt hoe hij eruit ziet, antwoordt ze dat het een oude man is, gehuld in een mantel. Deze vage omschrijving brengt Saul tot de overtuiging dat het Samuël is, waar hij om gevraagd heeft. Dan maakt Saul een diepe buiging, wellicht uit eerbied voor Samuël. De verschijning vraagt aan Saul waarom hij hem heeft gestoord door hem op te laten komen. De koning vertelt dat hij in grote nood verkeert, omdat de Filistijnen tegen hem ten strijde trekken en God van hem is geweken. God antwoordt hem niet meer door dromen of profeten. Daarom heeft hij Samuël laten roepen om te weten te komen wat hij doen moet. 'Samuël' vraagt hierop waarom Saul deze vragen stelt. Het is toch duidelijk: de Heere is van hem geweken en is zijn vijand geworden. De Heere heeft gedaan wat Hij vroeger al door de dienst van Samuël gezegd heeft (1 Sam. 15: 28). De Heere heeft het koningschap van Saul afgescheurd en aan een ander gegeven. Hier wordt dan expliciet de naam van David genoemd. De oorzaak van dit alles is dat Saul het bevel van de Heere om de Amalekieten te doden niet heeft uitgevoerd. Het oordeel treft niet alleen Saul, maar ook de Israëlieten in de veldslag tegen de Filistijnen, die de volgende dag zal plaatsvinden. 'Samuël' zegt dat Saul en zijn zonen de andere dag bij hem zullen zijn. Daarmee wordt bedoeld in het graf. Ze zullen sterfen in de strijd. Als Saul deze boodschap heeft gehoord, valt hij direct met zijn volle lengte ter aarde. Uit angst vanwege de woorden van 'Samuël' bezwijken zijn krachten, ook omdat hij de hele dag en de hele nacht geen brood heeft gegeten.

De waarzegster komt naar hem toe en ziet dat hij erg in de war is. Ze zegt dat ze haar leven op het spel heeft gezet door te doen wat Saul van haar vroeg en vraagt hem vervolgens naar haar te luisteren. Ze wil hem een stuk brood aanbieden, zodat hij kan eten en kracht opdoen om weer op weg te gaan. Eerst weigert Saul, maar na aandrang van zijn twee knechten en de vrouw staat hij op van de grond en gaat zitten op een bed, dat is een rustbank. De 'bete broods' blijkt een uitgebreide maaltijd te zijn. Er wordt haastig een gemest kalf, dat de vrouw in huis had, geslacht. Van meel maakt de vrouw ongezuurde broden. Ze zet het voor Saul en zijn knechten neer. Wanneer deze drie mannen de maaltijd gebruikt hebben, staan ze op en vertrekken in diezelfde nacht.

TER OVERWEGING

In het eerste gebod verbiedt God alle afgoderij als een aantasting van Zijn eer en gebiedt God dat wij Hem alleen dienen. Afgoden houden ons van God af. Laat de kinderen maar eens dingen opnoemen die ons van God afhouden, die een afgod zijn.

Het is volgens vraag en antw. 95 van de Heidelbergse Catechismus: in de plaats van de enige ware God, die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, of naast Hem, iets anders verzinnen of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen zet. Voor Saul was dat de waarzegster te Endor. In vraag en antw. 94 wordt waarzegging ook genoemd als zonde tegen het eerste gebod. In 1 Kron. 10: 13-14 wordt Sauls ontrouw aan God genoemd. In het bijzonder wordt verwezen naar het feit dat hij een waarzegster heeft geraadpleegd en de Heere niet gezocht (ondanks dat Hij geen antwoord gaf). Toen hij dat gedaan had, wat het afgelopen met Gods geduld. Om deze zonde wordt iemand ernstig beoordeeld (zie o.a. Jes. 8: 19-22). Het ligt voor de hand om vanuit deze geschiedenis de kinderen te waarschuwen nooit naar waarzeggers of andere occulte praktijken toe te gaan, want ze bestaan ook in onze tijd. Ook het oproepen van geesten van overledenen komt helaas voor. Wie God verlaat, heeft smart op smart te vrezin.

Het is niet geheel duidelijk wie we onder 'Samuël' moeten verstaan. De gangbare uitleg die we vinden in de kanttekeningen en bij Calvijn en Luther is dat het een boze geest is in de gedaante van Samuël, die de waarzegster door haar duivelskunst heeft doen opkomen. Volgens Gods Woord gaan de doden naar hun eeuwige bestemming en kunnen ze niet op aarde verschijnen. Bovendien kunnen we aannemen dat Samuël bij God was en hoe kan hij dan ooit door occulte machten worden opgeroepen? Andere uitleggers menen dat we hier te maken hebben met een bijzondere verschijning van Samuël zelf, zoals Mozes en Elia ook verschenen op de berg der verheerlijking.

Er staat nergens in dit hoofdstuk dat het de waarzegster zelf is, die Samuël laat opkomen. Als ze hem ziet, schreeuwt ze juist van ontzetting. In vers 15 t/m 19 spreekt 'Samuël' met Saul en de boodschap, die Saul te horen krijgt, is volledig waarheidsgetrouw. Het is de Goddelijke waarheid, geheel anders dan de leugens van boze geesten. Deze verklaarders zien het dan zo dat God heeft ingegrepen en Zijn knecht Samuël laat verschijnen, terwijl de vrouw dat op zich niet kon bewerken door haar occulte praktijken. We hoeven geen keus te maken. God bedient Zich van dit middel om Saul toe te spreken. Soms horen we Gods woord uit onverwachte hoek. Dat kan ook de kinderen overkomen.

b. Sauls' dood (1 Samuël 31)

UITLEG VAN DE TEKST

De Israëlieten verliezen de strijd tegen de Filistijnen en zetten het op een lopen om een goed heenkomen te zoeken. Veel slachtoffers vallen op het gebergte van Gilboa. De Filistijnen hebben het op Saul en zijn huis gemunt om zo Israël van haar leiding te beroven. Drie van Sauls zonen vinden in de strijd de dood, waaronder ook Jonathan, Davids grote vriend. De boogschutters krijgen Saul in de gaten, omdat hij door zijn lichaamslengte opvalt. Saul merkt dat het om hem te doen is. Het is vol angst. Hij vraagt aan zijn wapendrager om zijn zwaard te trekken en hem te doorsteken. Als zijn wapendrager weigert hem te doden, maakt hij zelf een einde aan zijn leven (vers 4).

Wanneer zijn wapendrager ziet dat zijn heer een einde aan zijn leven heeft gemaakt, laat hij zich ook in zijn zwaard vallen (vers 5). De volgende dag willen de Filistijnen de buit bij elkaar zoeken en vinden ze de dode lichamen van Saul en zijn zonen. Uit wraakzucht houwen zij hun hoofden af en dragen deze hoofden, met de wapenrusting, rond in hun eigen land, als teken van overwinning. De dode lichamen worden verder opgehangen aan een muur te Beth-San. Als de inwoners van Jabes, die zulke goede herinneringen aan Saul bewaren, dit horen, halen zij uit piëteit deze lichamen weg. Ze verbranden ze te Jabes, om de Filistijnen te belletten nog meer met deze lichamen uit te halen.

TER OVERWEGING

We horen in dit hoofdstuk het trieste einde van de regeringsperiode van Saul, die zo goed begonnen was. God heeft Zijn oordeel voltrokken over Saul vanwege zijn ongehoorzaamheid, zijn verlaten van de Heere en Zijn wegen. Laten we met sobere woorden dit trieste einde van Saul vermelden. Benadruk ook in deze vertelling de tegenstelling tussen David en Saul. Deze twee lijnen, die we in heel de Bijbel vinden, komen we ook hier tegen. Saul heeft God verlaten en is door God verlaten. Wie God verlaat... heeft smart op smart te vrezzen. Maar David weet zich door God verkoren en houdt zich daaraan vast. 'Maar die op Hem vertrouwt op Hem alleen... ziet zich omringt met Zijn weldadigheên.'

GELOOFSLEER

Vraag en antwoord 94 en 95 van de Heidelbergse Catechismus.

